Η διαπίστωση των αντιφάσεων του καπιταλισμού, δεν επαρκεί για την ανατροπή του

Στο ερώτημα «Καταρρέει ο καπιταλισμός σήμερα» μπορεί να δοθεί μια απλή μονολεκτική απάντηση: όχι. Όμως, αυτή η μονολεκτική απάντηση δεν αρκεί για να εντοπίσει τους μετασχηματισμούς που υφίσταται σήμερα ο τρόπος παραγωγής.

Από τα Grundrisse και έπειτα, το ερώτημα της διαδοχής των τρόπων παραγωγής απασχόλησε ιδιαίτερα τον μαρξισμό και το κομμουνιστικό κίνημα. Το λεγόμενο «ζήτημα της μετάβασης» κυριάρχησε τις δεκαετίες του ’70 και του ’80, ενώ άρρηκτα συνδεδεμένη με αυτό είναι η μελέτη των αστικών επαναστάσεων, που συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας. Τόσο η θεωρία όσο και η ιστορική έρευνα καταδεικνύουν ότι, μέχρι την ανάδυση του καπιταλισμού, οι τρόποι παραγωγής δεν καταρρέουν, παρά μόνο ανατρέπονται από κοινωνικές δυνάμεις που συνιστούν τις εκμεταλλευτικές τάξεις μελλοντικών τρόπων παραγωγής. Πολύ περισσότερο, η εμπειρία των σοσιαλιστικών

επαναστάσεων του 20^{ου} αιώνα καταδεικνύει ότι η μετάβαση σε κοινωνίες χωρίς εκμετάλλευση, σε κομμουνιστικό τρόπο παραγωγής, είναι μια διαδικασία έντονης και σκληρής ταξικής πάλης, όπου η ανατροπή της αστικής πολιτικής εξουσίας και η εγκαθίδρυση της προλεταριακής δεν είναι παρά ένα αναγκαίο πρώτο βήμα.

Μιλώντας τώρα συγκεκριμένα για την ειδική φάση ανάπτυξης του καπιταλισμού, οι διάφορες εσχατολογικές προσεγγίσεις έχουν διαψευσθεί. Είτε αυτές προέρχονταν από μηχανιστικές αναγνώσεις του μαρξισμού της Β’ Διεθνούς και του σοβιετικού μαρξισμού, είτε προέρχονταν, πιο πρόσφατα, από υπεραισιόδοξες προσεγγίσεις την περίοδο της κρίσης του ’07-’08. Ο καπιταλισμός, όχι απλά επιβεβαίωσε τη δυναμική μετασχηματισμού που τον χαρακτηρίζει ως τρόπο παραγωγής, αλλά ταυτόχρονα είναι εμφανές ότι η συσσώρευση ισχύος των αστικών τάξεων τις καθιστά ακόμα ικανές να απορροφούν πολιτικούς κραδασμούς που προκύπτουν ακόμη και από δομικές κρίσεις.

Προφανώς, είναι ενεργή η συζήτηση για μετασχηματισμούς του καπιταλισμού που έχουν να κάνουν με τον συνδυασμό χρηματιστικοποίησης και ψηφιακής εποχής, με κέντρο τη διαχείριση της πληροφορίας και τον προσπορισμό προσόδων από αυτήν. Όμως, θεωρούμε ότι αξίζει περισσότερο, στη φάση της ταξικής πάλης που βρισκόμαστε, να μας απασχολήσει η ανάπτυξη νέων μηχανισμών και μεθόδων που έδωσαν την δυνατότητα στις αστικές τάξεις, και, μεταξύ αυτών, την ελληνική, να διαχειριστούν πετυχημένα την κρίση του 2007-’08 απέναντι στις λαϊκές τάξεις, και να ενισχύσουν την εξουσία τους, παρά το γεγονός ότι συνέχισαν να υφίστανται οι αντιφάσεις που προκάλεσαν αυτή την κρίση.

Υπό αυτή την έννοια, το ερώτημα της «κατάρρευσης του καπιταλισμού», όχι απλά βρίσκεται μακριά από τις όποιες πιθανές θεωρητικές προϋποθέσεις θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε θετική απάντηση, αλλά είμαστε μακριά και από τυχόν στοιχεία που, δια της εμπειρικής παρατήρησης, θα μπορούσαν να οδηγήσουν να αναρωτηθούμε για αυτό.

Η εμπειρία πετυχημένων εναλλακτικών για τις λαϊκές τάξεις

Κι όμως, η εμπειρία της τελευταίας δεκαετίας, ή ακόμα και των τελευταίων χρόνων, έχει αναδείξει ότι ακόμη και στις μητροπόλεις του καπιταλισμού μπορούν να αναπτυχθούν πολιτικά μπλοκ που να εκφράζουν πλευρές των λαϊκών συμφερόντων και να αμφισβητούν τον καπιταλισμό, στην παρούσα μορφή του ως νεοφιλελευθερισμό.

Γράφαμε το 2022 ότι τέτοια παραδείγματα «Παρά τις αντιφάσεις τους αναδεικνύουν ότι για είναι εφικτή μια πετυχημένη παρέμβαση που μπορεί να διεισδύσει σε τμήματα των λαϊκών μαζών, πρέπει να συνδυάζει την ενότητα με την άρθρωση ενός πολιτικού και προγραμματικού λόγου που θα εμπεριέχει στοιχεία αμφισβήτησης και ανατροπής των βασικών αξόνων του νεοφιλελευθερισμού και θα δίνει απαντήσεις με αντικαπιταλιστική δεσπόζουσα στην κεντρική αντίθεση όπως διαμορφώνεται σε κάθε συγκυρία και κοινωνικό σχηματισμό, αλλά ταυτόχρονα, θα ανταποκρίνεται στο επίπεδο συνείδησης των λαϊκών μαζών και θα αλληλεπιδρά με τις αγωνίες και τις προτεραιότητες τους» . Τα παραδείγματα αυτά κυμαίνονται από τα πλέον πετυχημένα και ριζοσπαστικά, όπως του Μελανσόν στη Γαλλία, σε λιγότερο πετυχημένα και με βασική την σοσιαλδημοκρατική δεσπόζουσα, όπως του Κόρμπιν στην Βρετανία, ή, ακόμα λιγότερο, του Σάντερς στις ΗΠΑ.

Οι περιπτώσεις αυτές αναδεικνύουν ότι διεκδικήσεις όπως οι ευρείες κρατικοποιήσεις, η επαναφορά και ενίσχυση του κράτους πρόνοιας, η φορολόγηση του μεγάλου κεφαλαίου, οι αυξήσεις των μισθών για τον κόσμο της εργασίας, μπορούν να είναι τμήματα ενός ηγεμονικού πολιτικού και εκλογικού προγράμματος και να απολαμβάνουν ευρείας λαϊκής υποστήριξης. Αναδείχθηκε ότι αυτό είναι εφικτό ακόμα και για θέσεις που αμφισβητούν την στρατηγική του ιμπεριαλισμού και του Ευρω-Ατλαντισμού, όπως ήταν η θέση για οριοθέτηση του πυρηνικού προγράμματος Trident στο πρόγραμμα του Κόρμπιν ή, πολύ περισσότερο, η αμφισβήτηση της ένταξης στο ΝΑΤΟ από τον Μελανσόν: ακόμα και στο NUPES, παρά τη συνεργασία της Ανυπότακτης Γαλλίας με δεξιότερα κόμματα, διατηρήθηκε η θέση της «διεξαγωγής ψηφοφορίας στην Εθνοσυνέλευση για την θέση της Γαλλίας στο ΝΑΤΟ», με ρητή αναφορά στην πρόθεση της Ανυπότακτης Γαλλίας και του ΚΚΓ για άμεση έξοδο από το στρατιωτικό σκέλος και την εκπόνηση χρονοδιαγράμματος για οριστική έξοδο από τον οργανισμό.Ένας τέτοιος πολιτικός προσανατολισμός, μετά την αποτυχία και τον πλήρη μετασχηματισμό του ΣΥΡΙΖΑ, όχι απλά δεν έχει πετύχει στην Ελλάδα, αλλά δεν έχει καν δοκιμαστεί από τη ριζοσπαστική αριστερά.

Η εμπειρία της κρίσης για τις αστικές τάξεις και οι μηχανισμοί διαχείρισης των αντιφάσεων του καπιταλισμού

Ο προσανατολισμός αυτό είναι αναγκαίος, καθώς μετά από δέκα χρόνια κρίσης πληθαίνουν οι

πολιτικές και οικονομικές νίκες του κεφαλαίου, τόσο στην Ελλάδα, όσο και διεθνώς. Όπως αναφέρθηκε, οι νίκες αυτές δεν έχουν να κάνουν απλά με τη «μεταβίβαση στον λαό των συνεπειών της κρίσης», όπως περιγραφόταν πριν 10 χρόνια. Αφορούν βαθύτερους μετασχηματισμούς και θεσμικές τομές που παράγουν μακροπρόθεσμα αποτελέσματα για τον συσχετισμό δύναμης κεφαλαίου-εργασίας και, πολύ περισσότερο, οριοθετούν τις δυνατότητες ανατροπής του.

Χαρακτηριστικά, σήμερα στην Ε.Ε. και στην Ευρωζώνη δεν βρισκόμαστε σε κατάσταση αντίστοιχη με τις παραμονές της χρηματοπιστωτικής κρίσης και της κρίσης χρέους. Τα Προγράμματα Διαρθρωτικής Προσαρμογής (τα γνωστά Μνημόνια) προκάλεσαν σημαντικές αναταράξεις, τόσο στις χώρες όπου εφαρμόστηκαν, όσο και συνολικά στην ΕΕ και την Ευρωζώνη. Εξάλλου, η εφαρμογή των αντίστοιχων προγραμμάτων του ΔΝΤ στις χώρες της Λατινικής Αμερικής παρήγαγαν και εκεί σκληρές ταξικές συγκρούσεις. Η εμπειρία αυτών των συγκρούσεων, που σε μεγάλο βαθμό κατέληξε στο αρχικό Λατινοαμερικάνικο «ροζ κύμα» της δεκαετίας του 2000, ήταν εκείνη που οδήγησε στη σημαντική περιθωριοποίηση αυτών των μορφών πολιτικής, μέχρι την επανάκαμψη του ΔΝΤ στην περίπτωση της Ελλάδας.

Αντίστοιχα όμως, η ελληνική εμπειρία (αλλά και σε μικρότερο βαθμό της Ιρλανδίας, της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και της Κύπρου) πυροδότησε στην ΕΕ μετασχηματισμούς για την προληπτική διαχείριση αντίστοιχων καταστάσεων. Οι μηχανισμοί που διαμορφώθηκαν έχουν, εύστοχα, περιγράφει ως «μνημόνιο για όλους» και στην Ελλάδα θα δοκιμάσουμε για πρώτη φορά την εφαρμογή τους από το 2024. Βέβαια, έχουμε την ιδιαιτερότητα να μην έχουμε διαφύγει ποτέ από την εποπτεία από το 2010 και μετά, οπότε θα μας είναι πιο «οικεία» ως διαδικασία, καθώς ενσωματώνει και κανονικοποιεί μεθόδους ελέγχου που γνωρίζουμε από τα «δικά μας» μνημόνια. Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, με τους ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς, τον έλεγχο μακροοικονομικών ανισορροπιών και τους «κόφτες δαπανών» μπορεί μεν να αποτελούν γνωστά μέτρα έπειτα από 13 μνημονιακά χρόνια, δεν παύουν, δε, να αποτελούν σκληρούς μηχανισμούς δημοσιονομικού περιορισμού και επιβολής λιτότητας πάνω στον κόσμο της δουλειάς.

Τα παραπάνω αναδεικνύουν ότι οι μηχανισμοί που αναδύθηκαν στην Ε.Ε. μετά την εμπειρία της κρίσης χρέους δίνουν ευρύτερα περιθώρια αποτελεσματικής διαχείρισης τυχόν νέων πολιτικών κραδασμών, που θα προκύψουν από τις δομικές αντιφάσεις του νεοφιλελευθερισμού. Η Ελλάδα, παράλληλα, διαθέτει την ιδιαιτερότητα να δεσμεύεται πολλαπλάσια, με εργαλείο την αποπληρωμή του χρέους και των μνημονιακών δανείων. Ακόμα και το ΔΝΤ έχει αξιολογήσει ως μη βιώσιμη την υποχρέωση που ανέλαβε το 2018 η κυβέρνηση Τσίπρα για πρωτογενή πλεονάσματα, άνω του 2%, μέχρι το 2060! Η επαναφορά τους από το 2024, μετά το διάλειμμα «δημοσιονομικής χαλαρότητας» λόγω κορωνοϊού και πολέμου στην Ουκρανία, θα θυμίσει στον κόσμο της δουλειάς με τον χειρότερο τρόπο τα αποτελέσματα της λιτότητας και της περικοπής των κοινωνικών δαπανών.

Τα πολιτικά και κοινωνικά αποτελέσματα την νικηφόρας επίθεσης των

αστικών τάξεων

Η ανάπτυξη όλων αυτών των μηχανισμών παράγει κοινωνικά και πολιτικά αποτελέσματα. Παλαιότερα, οικονομικές συνθήκες ανάλογες με τις σημερινές, όπως ο καλπάζων πληθωρισμός, είχαν προκαλέσει σοβαρούς τριγμούς στις πολιτικές των αστικών τάξεων και συνοδεύονταν με ένταση της ταξικής πάλης. Ας θυμηθούμε τον στασιμοπληθωρισμό της δεκαετίας του ’70 και τη σκληρή ταξική σύγκρουση που συνόδευσε τις νεοφιλελεύθερες αντιπληθωριστικές πολιτικές τη δεκαετία του ’80.

Γιατί δεν συμβαίνει το ίδιο σήμερα; Σημαντικό ρόλο παίζουν μηχανισμοί που αναπτύχθηκαν κατά την τελευταία δεκαετία, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Οι λεγόμενες «αντισυμβατικές νομισματικές πολιτικές» κατέκλυσαν με φθηνό χρήμα τον εταιρικό τομέα των οικονομιών της Δύσης, δίνοντας τη δυνατότητα στις αστικές τάξεις να συνεχίζουν την κερδοφορία τους, παρά την οικονομική στασιμότητα μιας σειράς κρίσιμων δεικτών (παραγωγικότητα, συσσώρευση κεφαλαίου, επενδύσεις). Η χρηματιστικοποίηση δεν αποτελεί πλέον απλά πειθαρχικό μηχανισμό απέναντι στις λαϊκές τάξεις, μέθοδο επιτάχυνσης της περιστροφής του κεφαλαίου ή μηχανισμό προεξόφλησης της μελλοντικά παραγόμενης υπεραξίας. Συνιστά και έναν -διαρκώς πιο σημαντικό- αυτοτελή μηχανισμό απευθείας μεταφοράς τμήματος του κοινωνικού πλούτου από την εργασία στο κεφάλαιο.

Έτσι βλέπουμε οι πολιτικές νομισματικής σύσφιξης με αυξήσεις των επιτοκίων των Κεντρικών Τραπεζών, είτε να μην συνοδεύονται από την αναμενόμενη απαξίωση περιουσιακών στοιχείων και χρηματοοικονομικών προϊόντων είτε αυτή η απαξίωση να γίνεται ελεγχόμενα και να οριοθετείται το κόστος για τις ανώτερες τάξεις, κόντρα σε όλα τα εγχειρίδια αλλά και τους φόβους των αστικών τάξεων. Το παράδειγμα της τραπεζικής αναταραχής του Μαρτίου του 2023, με κέντρο και πάλι τις ΗΠΑ, είναι ενδεικτικό.

Σε αντίθεση με την κρίση του 2007-’08, αυτή τη φορά δεν βρέθηκαν στο επίκεντρο χρηματοοικονομικά προϊόντα υψηλού ρίσκου, αλλά τράπεζες με πλούσιο και υγιές χαρτοφυλάκιο. Αφορμή ήταν το γεγονός ότι σημαντικό τμήμα της ανάκαμψης των τραπεζών βασίστηκε σε «χρήμα από το ελικόπτερο» (τη λεγόμενη «ποσοτική χαλάρωση»). Οι τράπεζες συσσώρευσαν χαμηλότοκα μακροχρόνια ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου (δηλαδή προϊόντα εξαιρετικά χαμηλού ρίσκου) για να μπορέσουν να εκπληρώσουν τους αυστηρότερους κανονισμούς εποπτείας του τραπεζικού τομέα μετά την κρίση του ’07-’08. Όμως, αυτά τα μέχρι πρότινος ασφαλή προϊόντα απαξιώθηκαν ταχύτατα εν μέσω ανόδου των επιτοκίων, αφού πλέον κυκλοφορούσαν χρηματιστικά προϊόντα με καλύτερες αποδόσεις. Όταν λοιπόν, αυτό το υπόβαθρο συνδυάστηκε με σχετική πιστωτική σύσφιξη και οι πελάτες των τραπεζών κατέφυγαν στις καταθέσεις τους για ρευστό, διάφορες τράπεζες αναγκάστηκαν να ρευστοποιήσουν τα χαμηλότοκα ομόλογα σε τιμές πολύ χαμηλότερες από αυτές της αρχικής αγοράς τους. Έτσι, αναδύθηκε μια νέα αστάθεια που προέκυψε από τη διαχείριση των αντιφάσεων της δομικής κρίσης του ’07-‘08.

Η παροχή περισσότερου φθηνού χρήματος και το φρένο στην απαξίωση των χαμηλότοκων ομολόγων ήταν ο βασικός μηχανισμός σταθεροποίησης. Ταυτόχρονα, η Αμερικάνικη κυβέρνηση εγγυήθηκε τις

καταθέσεις ακόμα και όσων καταθετών υπερέβαιναν τα 100.000$, σε αντίθεση με τα όσα ίσχυαν μέχρι τότε. Δεν είναι τυχαίο ότι οι τράπεζες που κατέρρευσαν αποτελούσαν κατεξοχήν τράπεζες ανώτερων στρωμάτων (ατομικοί καταθέτες και εταιρείες) που δραστηριοποιούνταν είτε στο τομέα των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής, είτε στον χρηματιστικό τομέα. Η σιωπή που συνόδευσε αυτές τις σκανδαλώδεις διασώσεις, έρχεται σε ευθεία αντίθεση με την οργή για τα «golden boys», ακόμα και από mainstream ΜΜΕ, στην κρίση του '07-'08.

Σιωπητήριο έχει επιβληθεί και για τις πολιτικές αντιμετώπισης του πληθωρισμού. Ενώ αρχικά ξεκίνησε ως εμπειρική παρατήρηση ετερόδοξων οικονομολόγων, πλέον αποτελεί άρρητο κοινό μυστικό ότι ο καλπάζων πληθωρισμός προέρχεται από την σημαντική αύξηση του περιθωρίου κέρδους των μεγάλων μονοπωλιακών ομίλων σε κάθε χώρα. Μέχρι και η Λαγκάρντ της ΕΚΤ έφτασε να αναφέρεται σε «...τομείς που εκμεταλλεύτηκαν την κατάσταση μεταβιβάζοντας πλήρως τα κόστη, χωρίς να συμπιέζουν τα περιθώρια ούτε κατ' ελάχιστο και κάποιοι από αυτούς ανέβασαν τις τιμές υψηλότερα ακόμα και από την μεταβίβαση του κόστους». Κι όμως, απουσιάζει πλήρως οποιαδήποτε αναφορά σε καταπολέμηση της αισχροκέρδειας και ελάφρυνση του κόσμου της εργασίας. Ούτε Αυτόματη Τιμαριθμική Αναπροσαρμογή μισθών (και όπου υπάρχει στην Ε.Ε., εξαπολύονται κριτικές για συμβολή της ΑΤΑ σε ενδεχόμενο σπιράλ μισθών-τιμών α λα '70s), ούτε πλαφόν στις τιμές προϊόντων πλατιάς λαϊκής κατανάλωσης, ούτε καν αντιμονοπωλιακοί έλεγχοι για την υπεράσπιση του περιβόητου ανταγωνισμού.

ΠΗΓΗ

Η απουσία αριστερής πολιτικής και η αναγκαία ανασυγκρότηση

Τα παραπάνω δεν είναι απλά οικονομικές εξελίξεις. Η ανάπτυξη των κατάλληλων μηχανισμών για την προστασία της οικονομικής ισχύος των κυρίαρχων τάξεων είναι κατεξοχήν πολιτικό ζήτημα και συνιστά δείκτη του συσχετισμού δύναμης.

Η τελευταία δεκαετία δεν συνοδεύτηκε απλά από την ανάπτυξη μηχανισμών και πολιτικών όπως αυτές που αναφέρθηκαν. Αποτέλεσε κυρίαρχα μια δεκαετία ηττών για τις λαϊκές τάξεις, τόσο στις χώρες του ανεπτυγμένου καπιταλισμού, όσο και στην «στενή» περιφέρεια του. Πολιτικά πρότζεκτ ηττήθηκαν (κυρίως δια της ενσωμάτωσης και του μετασχηματισμού, με χαρακτηριστικότερα τα παραδείγματα ΣΥΡΙΖΑ και Podemos στην Ισπανία), ενώ άλλα τσακίστηκαν εν τη γενέσει τους. Στη Βρετανία εξελίσσεται ακόμα η εκστρατεία ενάντια στον Κόρμπιν με εργαλείο τον «αντισημιτισμό», επιδιώκοντας την πλήρη εκκαθάριση ακόμα και των τελευταίων σοσιαλδημοκρατικών υπολειμμάτων από τους Εργατικούς.

Ταυτόχρονα, η τελευταία δεκαετία ήταν ένα διαρκής αυταρχικός μετασχηματισμός των καπιταλιστικών κρατών, με στόχο πλέον, όχι απλά την καταστολή των κινημάτων ή/και

ριζοσπαστικών πρακτικών αλλά, πολύ περισσότερο, την προληπτική εξάλειψη κοινωνικών και πολιτικών όρων για την ανάπτυξη κινημάτων και την ανάδυση πολιτικών μορφών. Στόχος είναι η οριοθέτηση της επαναφοράς στο προσκήνιο της ταξικής πάλης πολιτικών εναλλακτικών αμφισβήτησης του νεοφιλελευθερισμού και της σωρευμένης πολιτική ισχύος των αστικών τάξεων.

Από την αντιτρομοκρατική νομοθεσία της δεκαετίας του 2000 και την ωμή αστυνομική καταστολή κινητοποιήσεων στην αρχή της κρίσης, περάσαμε, στο 2^{ο} μισό της δεκαετίας του 2010, στον σημαντικό περιορισμό της άσκησης πολιτικών δικαιωμάτων : η διαδήλωση και οι συνδικαλιστικές πρακτικές θεωρούνται πλέον εκτροπές από την ομαλή κοινωνική ζωή, με το κράτος να ρυθμίζει κατά το δοκούν την άσκηση τους. Για παράδειγμα, στη Γαλλία είχαμε το περιβόητο άρθρο 24 για απαγόρευση της φωτογράφισης των αστυνομικών (2021), τον «γαλλικό κουκολονόμο» (2019), καθώς και την εντεινόμενη χρήση προϋπαρχουσών διατάξεων για περιορισμό των διαδηλώσεων και την εξακρίβωση στοιχείων ως εργαλείο περιορισμού της ελεύθερης μετακίνησης, ενώ στην Αγγλία ψηφίστηκαν διαδοχικοί νόμοι (2022 και 2023) περιορισμού των διαδηλώσεων, αύξησης ποινών και διεύρυνσης των εξουσιών της αστυνομίας.

Όλα αυτά έχουν καταφανή ομοιότητα με τους «δικούς μας» αντίστοιχους νόμους, με πλέον χαρακτηριστικό τον ν. Χρυσοχοϊδή για τις διαδηλώσεις. Ακόμα και ο ν. Χατζηδάκη βρίσκει την «αντιγραφή» του στον υπό εξέταση Βρετανικό νόμο για την «Ελάχιστη παροχή υπηρεσίας», που εισάγει περιορισμούς στο δικαίωμα στην απεργία σε σειρά κλάδων, υπό το πρόσχημα του προσωπικού ασφαλείας.

Τα παραπάνω, στην Ελλάδα συνοδεύονται από τον «συγχρονισμό» με αυταρχικούς μετασχηματισμούς που στον υπόλοιπο αναπτυγμένο καπιταλισμό έχουν συμβεί σε προηγούμενες φάσεις της ταξικής πάλης. Ο ελληνικός κοινωνικός συμβιβασμός της μεταπολίτευσης οδήγησε στη σημαντική διατήρηση δικαιωμάτων και πολιτικού χώρου για την ανάπτυξη πολιτικών και συνδικαλιστικών πρακτικών που συγκρούονταν συχνά με τις πολιτικές της αστικής τάξης. Η περίοδος του 2010-2015 αποτελεί σήμερα για την ελληνική αστική τάξη μια «τραυματική εμπειρία» και επιδιώκει προληπτικά να θωρακιστεί απέναντι σε ενδεχόμενη επανάληψη της. Η οριστική συνθηκολόγηση του ΣΥΡΙΖΑ έδωσε τον αναγκαίο χρόνο για την ανασύνταξη του αστικού πολιτικού συστήματος, ώστε να εξαπολύσει κατά την τετραετία Μητσοτάκη μια άνευ προηγουμένου ρεβανσιστική επίθεση. Η ρήση του Βορίδη για τις «αναγκαίες αλλαγές στο κράτος και τους θεσμούς για να μην έρθει ξανά η Αριστερά στην εξουσία» συμπυκνώνει με τον καλύτερο τρόπο την πολιτική της κυβέρνησης ΝΔ.

Η επόμενη τετραετία θα συνεχίσει να σημαδεύεται από αυτή την πολιτική. Η εισαγωγή του 3% στις αυτοδιοικητικές εκλογές θα οδηγήσει σε περαιτέρω μείωση των πολιτικών εκπροσωπήσεων συνολικά της αριστεράς, καθιστώντας διαρκώς πιο αναιμικούς τους οργανικούς δεσμούς της με τον λαό: η αδυναμία εκπροσώπησης των λαϊκών συμφερόντων εντός του κράτους και εναντίον του, αποτελεί τον βασικό προσανατολισμό της μεταδημοκρατικής συνθήκης ή του αυταρχικού κρατισμού, όπως προτιμούσε ο Πουλαντζάς.

Οι δομικές αντιφάσεις που οδήγησαν στην κρίση του ’07-’08 συνεχίζουν να υφίστανται. Αυτό ισχύει πολλαπλάσια για την Ελλάδα με το στρεβλό και παρασιτικό μοντέλο νεοφιλελεύθερης ανάπτυξης που διαιωνίζει το μνημονιακό καθεστώς και που, για τους λόγους αυτούς, διατηρεί τα χαρακτηριστικά του αδύναμου κρίκου, αναπαράγοντας δυνητικά εκρηκτικές αντιθέσεις. Όμως, το ξέσπασμα αυτών των αντιθέσεων απομακρύνεται, όσο ο αντίπαλος οικοδομεί έναν ολοένα και συντηρητικότερο πολιτικό και ιδεολογικό συσχετισμό δύναμης και όσο εξανεμίζονται οι μορφές έκφρασης των λαϊκών τάξεων στο κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Οι αντιφάσεις και οι όψεις στασιμότητας της καπιταλιστικής δυναμικής δεν επαρκούν από μόνες τους για ανάκαμψη του κινήματος. Οι αστικές τάξεις είναι πολύ πιο θωρακισμένες μετά τις εξελίξεις της τελευταίας δεκαετίας.

Υπό αυτήν την έννοια, καθίστανται ακόμα πιο αναγκαία τα όσα περιεγράφηκαν εισαγωγικά. Η Αριστερά δεν μπορεί να στηρίζεται στην αντικειμενική πλευρά των καπιταλιστικών αντιφάσεων και τη διαπίστωση της διαρκούς όξυνσης της επίθεσης για την ανατροπή του συστήματος Όσον αφορά την Ελλάδα, αυτό που συστηματικά απουσίασε την τετραετία Μητσοτάκη δεν ήταν η κοινωνική διαθεσιμότητα. Και αγώνες δόθηκαν, και εξάρσεις αποτυπώθηκαν (με μεγαλύτερη αυτή των Τεμπών). Αυτό που απουσίασε ήταν ένα ενιαίο κέντρο το οποίο να μπορεί να κινείται με άξονα το πετυχημένο τρίπτυχο, όπως έχει αποτυπωθεί σε εμπειρίες του εξωτερικού, που αναφέραμε παραπάνω: 1) ενότητα της αριστεράς 2) πρόγραμμα σύγκρουσης με τον νεοφιλελευθερισμό, με ορατούς πολιτικούς στόχους 3) μαζική φυσιογνωμία.

Για να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για μια μελλοντική τέτοια δυνατότητα, απαιτείται η ανασύσταση των συνδικαλιστικών και πολιτικών πρακτικών της αριστεράς, η διατήρηση και διεύρυνση των πολιτικών της εκπροσωπήσεων. Και αυτό δεν μπορεί να γίνει χωρίς ενωτική συσπείρωση, πολιτικές συμμαχίες, χωρίς μαζική πολιτική πρακτική και πρόγραμμα. Υπό αυτήν την έννοια, θεωρούμε ότι έχει καθυστερήσει ιδιαίτερα τόσο η αναγκαία πολιτική συσπείρωση της ριζοσπαστικής αριστεράς, όσο και η ανάπτυξη ενός ευρύτερου συντονισμού στο κοινωνικό κίνημα και στις διάφορες πλευρές του (συνδικαλιστικό κίνημα, νεολαία, δημοκρατικά δικαιώματα, περιβάλλον/ δημόσιος χώρος, έμφυλο).

Στις εκλογές της 25ης Ιουνίου κρίνονται σε σημαντικό βαθμό οι όροι υλοποίησης μιας τέτοια κατεύθυνσης. Το ΜέΡΑ25-Συμμαχία για τη Ρήξη αποτελεί τον μόνο αριστερό εκλογικό συνδυασμό που έχει αυτό τον προσανατολισμό και επιδιώκει να τον κάνει πράξη από την επόμενη κιόλας ημέρα των εκλογών. Το αν θα μπορεί να το κάνει έχοντας την κοινοβουλευτική παρουσία ως επικουρικό εργαλείο, δεν είναι αδιάφορο. Η εμπειρία της απουσίας μιας τέτοιας οργανωμένης κατεύθυνσης κατά την περίοδο 2015-2019 επέδρασε καταφανώς αρνητικά, καθώς στις χώρες όπου ο κοινοβουλευτισμός έχει ριζώσει, η αποτύπωση στο εσωτερικό του στρατηγικών ενάντια στην αστική πολιτική συνιστά κρίσιμο εργαλείο για την ανάπτυξη και το ρίζωμα πολιτικών που επιδιώκουν την εκπροσώπηση λαϊκών συμφερόντων. Η δυνατότητα να αποδυναμωθεί η κοινοβουλευτική παντοδυναμία της κυβέρνησης Μητσοτάκη από την είσοδο ενός ακόμα αριστερού κόμματος στη Βουλή θα αποτελεί μια επιπλέον θετική εξέλιξη, ειδικά εν μέσω έναρξης διαδικασιών αναθεώρησης του Συντάγματος και

επιστροφής στην σκληρή λιτότητα των «ματωμένων πλεονασμάτων».

Ο Σωτήρης Λαπιέρης είναι Μέλος ΚΣΟ ΑΡΑΣ και ΠΣ ΛΑΕ